

Бур'яни, погіршуючи умови росту і розвитку культурних рослин, завдають великої шкоди сільському господарству. На території України їх налічується понад 1,5 тис. видів, з них близько 100—120 видів значно засмічують посіви сільськогосподарських культур.

Поширення бур'янів.

Видовий склад бур'янів у різних ґрунтово-кліматичних зонах України має суттєві відмінності. Це пов'язано як із неоднаковими їх вимогами щодо умов зростання, так і з ареалом окремих культур, до яких вони пристосовані. Зокрема, редька дика, зірочник середній та інші вологолюбні бур'яни більше поширені у Поліссі та Лісостепу і майже відсутні у степовій зоні, де їм не вистачає вологи, а гірчак степовий поширений переважно у північному степу Криму та в південних областях України (Миколаївській, Херсонській, Одеській). Бромус житній, рижий льоновий, пажитниця льонова поширені у Поліссі, де вирощують жито і льон; специфічні для посівів рису бур'яни (плоскуха рисова, бульбоочерет) поширені у районах вирощування цієї культури. Однак багато злісних бур'янів (пирій повзучий, березка польова, лобода біла, осот рожевий) мають дуже широкий ареал у межах усієї України.

Шкодочинна дія бур'янів.

Шкодочинна дія бур'янів на культурні рослини виявляється по-різному:

- **Затіняють культурні рослини**, особливо високорослі, що призводить до недорозвинення у них механічних тканин і вилягання. Це знижує врожай і утруднює його збирання.
- **Забирають із ґрунту багато вологи**, висушуючи не тільки його верхній шар, але й підґрунтя, що дуже погіршує умови росту культурних рослин, особливо у посушливих районах. Наприклад, амброзія полинолиста, коріння якої проникає на глибину до 4 м, забирає вологи, вдвоє більше, ніж пшениця і набагато більше ніж овес. Вівсюг і мишій сизий розвивають коріння, яке проникає на глибину до 170 сантиметрів; коріння ж пирію та буркуну жовтого заглиблюється ще більше — до 250 сантиметрів.
- **Знижують ефективність добрив**. Разом з вологою вони забирають велику кількість поживних речовин. Зокрема, свиріпа використовує азоту й фосфору вдвоє більше, ніж овес. Амброзія полинолиста при наявності 20 рослин на 1

м² забирає з одного гектара 135 кг азоту, 40 кг фосфору і 150 кг калію, що відповідає повній норми внесення мінеральних добрив в умовах зрошення.

- **Виділяють у ґрунт метаболіти** (березка польова, осот рожевий та інші,) — хімічні сполуки, що негативно впливають на ріст і розвиток рослин.
- **Сприяють поширенню шкідників** сільськогосподарських культур. Багато з них живляться і розвиваються спочатку на бур'янах, а потім переходять на культурні рослини. Зокрема, озима совка відкладає яйця на березці, осоті та лободі, а гусінь, що відроджується з них, ушкоджує озимі посіви. Гусінь лучного метелика теж спочатку розвивається на бур'янах.
- **Сприяють поширенню мишоподібних гризунів.**
- **Сприяють розвитку багатьох хвороб.** Крім того, бур'яни є резерваторами багатьох хвороб, особливо вірусних і фітоплазмових.
- **Утруднюють обробіток ґрунту**, догляд за посівами та збирання врожаю. На забур'янених полях важко провести якісний міжрядний обробіток просапних культур.
- **Знижують продуктивність комбайнів.** При збиранні забур'янених зернових продуктивність техніки знижується на 25—65 %, що призводить до підвищення собівартості продукції.
- **Погіршують якість врожаю.** Деякі з них (кукіль, дурійка та ін.) містять отруйні речовини, навіть незначні домішки яких у борошні роблять хліб непридатним для споживання. Від домішок у зерні жита насіння гречки татарської та стоколосу борошно набуває темного кольору, і хліб із нього швидко черствіє. Зерно із домішками бур'янів гірше зберігається, втрачає схожість, швидко пліснявіє. У ньому скоріше заводяться комірні шкідники. У зерні пшениці із забур'янених посівів зменшується вміст білка, у соняшнику — олії, у коренеплодах цукрових буряків — цукру.
- **Знижують якість продукції тваринництва.** Від згодовування забур'янених кормів худобі знижується якість продуктів тваринництва. Зокрема, при домішках полину молоко стає гірким, хвощу польового — синім. Гірчак спричиняє небезпечні захворювання тварин. При згодовуванні вівса з нерозмеленим насінням вівсюга коням вони хворіють на запалення стравоходу та дихальних органів.
- **Приводять до небезпечних захворювань людей.** Деякі бур'яни є причиною небезпечних захворювань людей. Зокрема, пилок амброзії полинолистої, конопель диких, полину звичайного в період цвітіння спричиняють алергію, яку важко лікувати.

На сьогоднішній день існують шкідники сільськогосподарських культур, яких можна розділити на такі групи:

- комахи
- кліщі (павукоподібні)
- слимаки (молюски, черевоногі)
- черви (нематоди)
- гризуни, зайцеподібні (ссавці)